

Maňgyslagyň metjitleri

ýerasty

Category: Kitapcy, Taryhy ýerler

написано kitapcy | 23 января, 2025

Maňgyslagyň ýerasty metjitleri MAŇGYŞLAGYŇ ÝERASTY METJITLERI

Häzirki Gazagystanyň çäklerinde galan we türkmenleriň ata-baba ýurdy bolan Maňgyslak oblastynyň Aktaw şäherinde Çopan ata we Beket ata adyndaky ýerasty metjitleri görenleri haýrana goýýar. Hazar ýakasynyň iň baý nebit ýataklaryna eýe Aktawyň şäher merkezine 250 km çemesi uzaklykdaky metjitler her ýyl Oraza aýynda zyýaratçylary kabul edýär. VIII asyryň başynda yslamy wagyz etmek üçin Türkmenistana gelen arap hojalary Çopan we Beket ata dagylar Hoja Ahmet Ýasawynyň ýörelgelerine eýerip, yslamyň ýaýramagyna öňäýak bolupdyrlar. Ymam Agzam mezhebine we maturidi akydasyna bagly weliullalar ömürleri sopy bolup geçiripdirler. Aýtmaklaryna görä, «Öwlüýäler mekany» diýip at berilen Maňgyslakda 362 sany pir ýaşap geçipdir.

SSSR dargandan soň 1992-nji ýylda Çopan ata ýerasty metjidiniň restawrasiýasyna gatnaşan Bazarbaý Abdurahmanow Çopan ata ady bilen tanalan şahsyýetiň aslynda Hoja Ahmet Ýasawynyň şägirtlerinden we onuň üçünji oruntutary Hekim Süleýman atadygyny aýdýar.

Halk arasynda Çopan ata (Şopan Ata) diýip tanalýan Süleýman Bakyranyň halypasy Hoja Ahmet Ýasawynyň pendine eýerip, Horezm welaýatyna irşad etmäge gidendigini aýdýan B.Abdurahmanow Gul Süleýman, Hekim Süleýman, Hekim Hoja Süleýman, Hekim Ata ýaly atlar bilen tanalan Çopan atanyň Hoja Ahmet Ýasawynyň stilinde şygyr ýazandygyny, onuň «Ahyrzaman» we «Merýem» ýaly kitaplarynyň bardygyny aýratyn nygtaýar. Çopan ata ýerasty metjidiniň ýakynyndaky gonamçylykda Hoja Ahmet Ýasawynyň şägirtleriniň ýatandygyny ýaňzydan B.Abdurahmanow şol ýerde iňňän gadymy döwürlere degişli guburlaryň hem bardygyny habar berýär.

Dag gerşiniň içi köwülip gurlan metjitde on iki otag bar we jumga namazy olaryň iň ulusynda okalypdyr. Otagdan oraga iki gapy bilen geçilýär, halypasynyň huzuryna gelen şägirdiň duşuşykdan soň Hudaýa bolan muhabbetiniň we imanyň artandygyny, şonuň üçinem ikinji gapydan çykandygyny aýdýan B.Abdyrahmanow münberiň gapdalynda Hoja Ahmet Ýasawydan galan hasanyň bardygyny habar berýär.

Metjide esewan edýän we gelen myhmanlary garşylaýan Merýem apa bolsa ata-baba dowam edip gelýän adatlary ýitirmän saklamaga çalyşýandygyny we metjide ýanaşyk gurlan dynç alyş meýdançasynda zyýaratçylara hyzmat edýändigini tolgunmak bilen gürrüň berýär.

Ýerasty metjidiň ýanynda müritleriň galýan ýerasty zikirhanalary hem bar. Zyýaratçylar gadym zamanlaedan galan gonamçylykda ýagşy niýet-arzuwlarynyň kabul bolmagy üçin Hudaýa dileg-doga edip, sadaka berýärler.

Gonamçylykda üç dürli gubur bar. Döwrüň baýlarynyň ýatan mazarlary köplenç howalaly we haşamly ýadygärlige meňzäp dur. Müritleriň mazarlary bil uzynlygynda dört gyraňly we ýönekeý. Şeýle-de, gonamçylykda Osmanly türkmen döwriň mazar daşlaryna meňzeş ýönekeý we ýüzünde arap hatynda ýazylan guburlara-da duş gelmek mümkin.

Zyýaratçylar däp bolan düzgüne eýerip, ilki Çopan ata metjidinde dogadileg edýär, soňra Beket ata metjidine gidýär. Iki metjidiň arasy 60 kilometre golaý, ýol ugrunda otlap ýören düýeler we geçiler kän duş gelýär.

Kanoniki köwegiň içinde ýerleşen Beket ata ýerasty metjidine ýaý şekilli ýoldan iki kilometr dagy ýöränsoň ýetip bolýar. Alyslardan gelýän zyýaratçylaryň namaz okaýan, dogadileg edýän metjidi belent dag gerşiniň içi köwülip gurlupdyr. Metjide köplenç hassasy bolanlar şypa tapmak maksady bilen zyýarat edýär, dogadilegde bolýar. Çopan ata we Beket ata metjitleriniň ýerleşýän ýerinde zyýaratçylar üçin gurlan ýatakanalarda nesilme-nesil hyzmat edip ýören maşgalalar bar. Oraza aýynda gelim-gidimi has-da artýan bu metjitlerde zyýaratçylar isledigiçe myhman galyp bilýär.

Gazak hünärmenleri türkmen we yslam taryhynyň yzlarynyň iň köp

saklanyp galan welaýatyndaky taryhy ýadygärlikleriň YUNESKO tarapyndan gorag astyna alynmagynyň zerurdygyny aýdýarlar. Eger şeýdilmese, tebigy hadysalar sebäpli bu taryhy gymmatlyklaryň ýitip ýok bolup gitjegi köre hasa. Gelejekde gazak we türkmen hökümetleriniň bu barada alada edip, bilelikde degerli çäreleri geçirjekdigine tüýs ýüregimizden ynanyrys.

■ Çopan ata

Süleýman ata, Hekim ata atlary bilenem tanalan Çopan ata Türküstanda dünýä inen türkmen welisidir. Ol Hoja Ahmet Ýasawy hezretleriniň öň hatardaky şägirtlerinden bolupdyr. Süleýman Bakyrwany ady bilenem tanalypdyr. Rowaýata görä Hoja Ahmet Ýasawy ýetişdiren şägirtlerini toplaýdyr we olardan çadyryň depesindäki tüýnükden oklaryny atmagy talap edipdir. Soňra beýik pir müritlerini atan oklaryny tapmaga ugraypdyr we tapan ýerlerinde yslamy wagyz etmegi boýunlaryna goýupdyr. Çopan ata okuny Baýan atly baý sygyr çopanynyň obasyndan tapypdyr. Okuň düşen ýeri bolan dagyň eteginde bir metjit bina edipdir we töwerekdäki obalarda dini irşat etmäge başlapdyr. 1186-njy ýylda aradan çykan Çopan atanyň (Süleýman ata) Horezmiň Bakyrwan (Akkurgan) diýen ýerinde jaýlanýar.

■ Beket ata

XVIII asyrdaky ýaşan Beket Mürzegulogly 1750-nji ýylda Atyraw welaýatynyň Kulsary sebitiniň golaýyndaky Akmesjitde dünýä inipdir. Dört ýaşynda hadyslary we Gurhany okamaga başlan Beket ata din bilimini kämilleşdirmek üçin Hywada okamak isleýändigini kakasyna aýdypdyr. Kakasy oňa ýola çykmazdan öň Çopan ata zyýarat etmegi sargapdyr. Rowaýata görä, Çopan ata metjidinde üç gije-gündizläp galan Beket ata Çopan atanyň öňden taýýarlap goýan ulagy bilen 14 ýaşynda Hywa gelip, Beýik Magtymgulynyň okan Şirgazy medresesinde Fahreddin Pakyrjan Hajydan tälim alypdyr. 21 ýaşynda iline dolanyp baran Beket ata halka yslamy dogry wagyz edipdir we birnäçe şägirt ýetişdiripdir. Ýaşan döwründe ýedi metjit saldyrypdyr. Olardan

bäşi biziň günlerimize gelip ýetipdir.

Internet maglumatlary esasynda taýýarlandy. Taryhy ýerler